

Келія Чайної Троянди

Костянтин Москалець

Келія Чайної Троянди

ЛЬВІВ
ВИДАВНИЦТВО СТАРОГО ЛЕВА
2025

УДК 821.161.2-31

М 85

Келія Чайної Троянди

Костянтин Москалець

М 85 Келія Чайної Троянди. [Текст] : художня проза / Костянтин Москалець. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 248 с. — (Серія «Новітня класика»).

ISBN 978-966-448-368-8

«Келія Чайної Троянди» — це щоденникові записи Костянтина Москальця, які охоплюють період з 1989-го по 1999 рік. Проте це не просто щоденник, бо тут — глибокі тексти про внутрішню свободу й нікому не належність, про осягання довколишності й усвідомлення себе в ній, віднайдження внутрішньої рівноваги. Ці художні записи скидаються на філософські есеї про головне й позачасове: про творчість, самовдосконалення, невинну працю і постійну любов до життя й гармонії в ньому. Уперше «Келія Чайної Троянди» вийшла друком 2001 року і відтоді залишається прикладом глибокого інтелектуального естетичного письма, яке допомагає усвідомлювати й відчувати життя у його простоті й повноті.

УДК 821.161.2-31

ISBN 978-966-448-113-4
(серія «Новітня класика»)

© Костянтин Москалець, текст, 2001
© Ольга Лисовська, художнє оформлення, 2025
© Видавництво Старого Лева, 2025

ISBN 978-966-448-368-8

Усі права застережено

1989

10 квітня

Уперше розпочинаю свій щоденник у Москві. Щось дуже змінилось у мені після Шевченківських вистав, після пів року у Львові, де довелось триматися з останніх сил, де довелось відмовитися від книжок і писання, від нормального харчування, Господи, майже від усього. Я витримав і переміг, дякуючи одному тільки Богові, незрадливим літрам чаю та кави і безлічі сигарет. Ця перемога тимчасова, я знаю, але вона багато чого навчила мене на решту життя. Треба триматися далі, відповідаючи перед одним тільки Богом за всі свої слова, вчинки й думки. У країні відбувається щось незрозуміле. Всі роз'єднані, і це нарешті стало добре помітно. Постійне відчуття, що ми перебуваємо на переламі, що ще один

крок — і станеться катастрофа. Хочеться усамітнитися у лісовій хатинці, де не було б поїздів і автомобілів, років на десять. Усамітнитися. Очиститися. Написатися, врешті, досхочу. Кілька пунктів опертя, які викристалізувались останнім часом, — це лише окремі, роз'єднані ланки єдиного. А я бачу тільки ці ланки і не відчуваю єдності, хоча знаю, що вони — саме те. Читаю тут Монтеня, сьогодні взяв Камю. Дев'ята година вечора. Можливо, знову закінчується якийсь період. Період у мене, той, котрий теж ніби окрема ланка з єдиного ланцюга. Все можливо. Крихітна батьківщина, тільки вона здатна нагодувати тебе словом, спокоєм і святістю. А ти все по чужинах. Тільки усвідомлюєш це краще, ніж раніше. Розумієш і впокорюєшся. Це ти навчився добре робити. Погоджуватися з долею, яку дав Бог, не гріх, але й не чеснота. Просто так повинно бути. Завжди й у всіх. Із сумом розумію, що ніколи не зможу емігрувати. І здогадуюся, що батуринські землі так і залишаться там, де тепер, — у дитинстві, у землі, котра тільки зрідка озивається ще напіврозпуклою вишневою галузкою на тлі вузьенького місяця, золотого, єдиного, шістнадцятирічного.

11 квітня

Смішно, але факт: я купив собі гаманець. Дві речі, які здаються мені абсурдними, — гаманець і годинник, — супроводжують тепер у блуканнях Москвою. Мабуть, їм пощастило, бо ж обидві починаються з однієї літери. Таке враження, наче я тиждень тому закінчив нарешті школу. І все, що досі було бажаним, але недосяжним, стало належати мені. Дивно. Нічого не хочеться

робити, адже розпочалися останні канікули. Щось подібне було після дев'ятого класу. Вдома треба подивитися тодішні щоденники. Є все: сигарети і навіть шоколад. Навіть жувальна гумка, а ще — сушені банани, смажене соняшникове насіння. Є годинник і гаманець. А я не можу знайти собі місця. Чому? Бо я не звик, щоб у мене щось було, крім вільного часу. Я розгубився від того, що мені вперше в житті трошки пощастило.

Але ж ти сам усього цього хотів? І не заперечуй, бо я знаю краще. Ти хотів цього ще тоді, коли без копійки повертався електричкою до Бахмача, сидячи на сходинках у тамбурі, брудний і обдертий, читаючи невідому тепер книжку, коли б не «Трьох товаришів» Ремарка. Того дня Надійка знову сказала «ні». А перед тим ти привіз їй три лілії з Кончі. Дві зів'яли в дорозі, а ту, останню, вона поставила у трилітровий слоїк із водою. А сама кудись пішла і довго не поверталася — така струнка й недосяжна, як літній вечір над костелом.

13 квітня

Тільки втома така, як завше і всюди: вдома, у Львові, у Казахстані або Вільнюсі. Втома така, як мертві нічні метелики, яких ти збирав після кожної зміни на другому поверсі урізкої водокачки. Білі й зелені, мертві. Недавно ти здибав їх у прозорій коробці з-під орхідеї. Я дивлюся на метеликів і розумію, що втома всюди й завше однакова. Навіть на Марсі.

Московська ніч. Привиди студентів блукають жовтими коридорами. Тут було багато наших. Був покійний Гриць Чубай, ми пили з ним вино і співали українські пісні. Тепер я співаю

з Тарасом, його сином. 11 жовтня 1980 року ми сиділи в одній із кімнат цього гуртожитку, пили, співали і читали свої вірші. Нас було багато тоді, але я запам'ятав чотирьох: Володимира Кашку, Миколу Туза, Анатолія Сазанського і Грицька Чубая. Розмахуючи довжелезними патлами, я читав тоді вірші про реальну любов до небезпечної вітчизни. Вірші були явно крамольними, Грицько уважно слухав, а потім сказав: «Тепер і вмирати можна, коли в Україні є такі хлопці». У ті часи хвалити один одного було чимось дуже природним: звісна річ, ми всі геніальні. Але від Грицькових слів я раптово отямився і протверезів, і запам'ятав їх на все життя. Він запросив мене до себе, залишив львівську адресу. «Знаєш, — сказав він, — у мене є син; приїзди, ви подружитесь з ним». — «А скільки років твоєму синові?» — спитав я. «Десять», — серйозно відповів Грицько. «Та це ж іще зовсім пацан!» — образився я. «Нічого, зате побачиш, який він розумний».

До Львова я не поїхав, бо мене забрали до війська. Улітку 1982-го, стрижений наголо, я сидів на березі озера Балхаш і плакав. Того дня я отримав листа від Кашки, у якому він сповіщав про смерть Чубая.

Як барвисто, з якими цікавими візерунками виплетена тканина людського буття; а ми такі неуважні до барв і ліній, що складають наші долі й характери, наші народи й України. На лампі заснула нетля.

Вже пізня ніч, треба вкладатися спати. Ні, я зовсім не розучився писати, як це здавалося ще три дні тому. Але зовсім немає часу. Немає хатинки, де можна прихистити всі свої слова. Де тиша, де ліс неподалік і Сейм із жовтим пісочком, із боже-

вільно чистим запахом річкового кореня, який дістаєш, пірнаючи. А коли випірнаєш на поверхню, то бачиш просто вічне небо і церкву, а далі-далі — палац Розумовського, напівзнищений і все ще живий. Ні, я не розучився писати, і корінь, який тримаю в руках, пахне вічним саяливим буттям, пахне печальною радістю і тримає.

16 КВІТНЯ

Іще один московський вечір, коли за стіною грає на гітарі Женька Сельц, коли всі блукають коридорами, вправляючись у жартах з приводу завтрашнього екзамену з наукового комунізму. Нічого. Немає нічого нового. І це добре. Потужний рух не втомлює, він просто забирає усе твоє до останку. Як яблука і хліб, що їх приготувала мама в далеку дорогу. Він забирає їх назавжди, і вони також стають рухом. Сьогодні дочитав збірку Т. С. Еліота. Вперше за три минулі роки повернувся до цих поем, які ще з дев'ятого класу ношу із собою в усіх пілігримствах: до армії, в армії і після неї. Тепер добре розумієш нездалість перекладів, які Кашка колись називав досконалими; тепер багато чого розумієш, «на жаль», — як сказав би раніше, «на щастя», — кажеш тепер. Ти усвідомлюєш свою сліпоту, невмілість і неприкаяність, тому що бачити — це рухатися і вчитися знову, вчитися англійської, вчитися архітектури мурашника, все ще вірний прихильнику і Еліота, і Дилана Томаса, і Богдана-Ігоря Антонича... Так і пишеш про все це в останній літінститутівській контрольній із зарубіжної літератури, а обсяг контрольної — дві сторіночки.